

เทศน์เช้า วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเรา เห็นใหม่ เรากินข้าวกันหรือยัง เรายังไม่กินข้าวใช่ไหม เราต้องให้ผู้ทรงศีลก่อน เรา ถวายทานก่อน ถวายทานก่อนนะ แล้วเราก็กินข้าวเราทีหลัง เห็นใหม่ ผู้มีศีลมีธรรม เราเป็นคนมีหลัก ของใจ ถ้าคนไม่มีหลักของใจ เห็นใหม่ ก็คนเหมือนกัน

คนเหมือนกัน เห็นใหม่ เวลาทำบุญกุศลนะ ถ้าเราทำบุญกุศล เราถวายบุญกุศล ได้บุญกุศล เพราะเรามีสูงมีต่ำ คนเรามีหลักของใจ เราก็กะพรพ้อเคพรแม่ของเรา ถ้าเราเคพรพ้อเคพรแม่ของ เรา ครอบครัวยุเราก็มั่นคงนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า

“ในครอบครัว ถ้ารู้จักการซ่อมแซม รู้จักบำรุงรักษาในครอบครัวนั้น ครอบครัวนั้นจะเจริญมาก แต่ถ้าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่รู้จักบำรุงรักษา ครอบครัวนั้นจะไม่ยั่งยืน”

ความเคพรพ้อในครอบครัวของเรา ความเคพรพ้อในวัฏฏะ เห็นใหม่ ถ้าเคพรพ้อในวัฏฏะ เทพ สิ่ง ต่างๆ นี่มันก็นำเคพรพ้อนับถือ ถ้าเป็นเทพที่ดี ถ้าเป็นเทพที่ไม่ดีละ สิ่งทีเคพรพ้อนับถือ เราเคพรพ้อนับถือ เพื่ออะไร เพื่อหัวใจของเราละ คุณดูเวลาคนที่เขาเป็นคนแข็งกระด้าง เขาจะไม่มีที่สูงที่ต่ำของเขาเลย เขาจะเป็นคนแข็งกระด้าง เขาจะเป็นคนต่อต้านสังคม เขาจะทำของเขาตามความเห็นของเขา เห็นใหม่ แต่ถ้าคนมีสูงมีต่ำ ผู้มีศีล เห็นใหม่ นี่ผู้มีศีลเฉยๆ นะ

เวลาเราทำคุณงามความดีกัน เวลาเราจะไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมกัน เรา ปรารถนานะ ปรารถนา ถ้าเราเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ ถ้าคนไม่เชื่อนรกสวรรค์ ความไม่เชื่อมั่นเป็น ความไม่เชื่อนะ แต่ความจริงเป็นความจริงอันหนึ่งเพราะอะไร เพราะที่เรามา นั่งกันอยู่นี้มาจากอะไร?

เวลาเราเกิด เกิดจากกรรมของมารดา ทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้ว่าเราเกิดจากกรรมของมารดา แต่ในทางศาสนาบอกว่าปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิในไข่ของมารดา แล้วปฏิสนธิออกมาเป็นเด็กเกิดมาในกรรมของมารดา ปฏิสนธิของจิต เห็นใหม่ ที่เรามา นั่งกันอยู่นี้ เรามา นั่งอยู่นี้มาจากมีหัวใจของเรา หัวใจเราเกิดในกรรมของมารดา

การพิสูจน์ทางโลก เห็นใหม่ ดีเอ็นเอ ทุกอย่างต่างๆ กรรมพันธุ์เป็นของพ่อของแม่ แต่เรื่องของกรรมเป็นเรื่องของเด็กของคนนั้นนะ เด็กคนนั้น บุคคลคนนั้นสร้างกรรมของเขามา เขาจะเป็นกรรมดี กรรมชั่วของเขามา เด็กคนนั้นจะเป็นไปตามอำนาจกรรมของเขา โต้ขึ้นมาก็เป็นกรรมของเขา แล้วสร้างคุณงามความดีกัน เราไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม ถ้าสร้างคุณงามความดี เห็นใหม่

เวลาจิตตายไป เวลาจิตนี้ออกจากร่าง แล้วจิตนี้ไปไหน ร่างกายนี้เอาไปเผา เอาไปทำลายกัน เห็นใหม่ เพราะว่าคนตายแล้วเขาไม่ต้องการหรือ พ่อแม่รักขนาดไหนแต่เขาก็เอาไว้ไม่ได้เพราะกลัวผี แต่เขารู้ว่ากลัวผีนะ

นี่มันเป็นธาตุ ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่ใช่ผี ผีคือจิตดวงวิญญาณนี้ออกจากร่างไป ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เห็นใหม่ ถ้าไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เวลาองค์หลวงปู่มันแสดงธรรม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม เทวดา อินทร์ พรหมต่างๆ เขามาฟังธรรมพระภิกษุเรา ภิกษุเพราะอะไร?

เพราะพระภิกษุรู้เรื่องของนามธรรม รู้เรื่องของอริยสัจ รู้เรื่องของหัวใจใจ คูสติ ความรู้สึกของเราเนี่ย แล้วทั้งๆ ที่เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนถึงอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคญาณที่เข้าไปทำลายกิเลส ทำลายเชื้อใจ เห็นใหม่ ถ้ามีแรงขับ จิตนี้ยังมีวิชาอยู่ ยังมีแรงขับ มีบุญกุศล มีบาปอกุศลแรงขับอยู่ มันก็จะไปตามอำนาจอย่างนั้น ไปตามอำนาจนะ

เทวดา อินทร์ พรหมเขาอยู่ข้างบนของเขา เขารู้สึกความคิดของมนุษย์ เขาเห็นความเป็นคนดี คนดีสี่คู่ เห็นใหม่ เขาจะปกป้องรักษาคนที่เป็นคนดี เพราะคนดี คนดีความคิดดี ความคิดดีเป็นสิ่งที่หอมประเสริฐ เห็นใหม่ กลิ่นของศีลหอมทวนลม กลิ่นของธรรมหอมทวนลม กลิ่นของความดีใจ แต่

กลิ่นของบาปอกุศลนะ คิดชั่ว คิดทำลายเขา สิ่งนี้มันบาปอกุศล มันเผาผลาญตัวเราเองอยู่แล้วนะ เทวดา อินทร์ พรหมของเขานะ เรื่องของจิตวิญญาณมันจะเห็นเรื่องของจิตวิญญาณ เขาจะไม่เข้าไปใกล้ สภาวะแบบนั้น

เขารู้ว่าจิตวิญญาณนี่มันเป็นผล เหมือนกับเราทำมาหากิน เห็นไหม เรามีเงินมีทอง เรามีสถานะ ขึ้นมา เราก็มียศสถานะดีกว่าเขา คนที่ทำมาหากินเหมือนกัน แต่เขาไม่มีอำนาจวาสนา เขาก็อยู่ในสถานะของเขา มันต่างกันตรงนี้ไง ต่างกันตรงที่สถานะ สถานะ เห็นไหม แล้วเวลาเป็นเทวดา อินทร์ พรหม เขามีสถานะของเขา แต่เขาก็ไม่รู้เรื่องหัวใจของเขา

คนมีสถานะสูง สถานะตำแหน่งไหน เขาก็มีความทุกข์ในหัวใจของเขา ความทุกข์มันเผาผลาญใจ ไปทุกๆ ดวงใจ คนเกิดมาทุกดวงใจมีแต่อวิชชาคือความไม่รู้ของเรามันเผาผลาญ ไม่รู้ละ ไม่รู้ว่าตายแล้ว ไปไหน ไม่รู้มาจากไหน ไม่รู้ปัจจุบันนี้ นี่มันเครียดไปหมดเลย เพราะมันไม่รู้สิ่งต่างๆ ในวัฏฏะนี้ เห็นไหม สิ่งนี้มันเป็นความทุกข์เผาผลาญอยู่

แต่เรื่องของอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สิ่งที่เราเผาผลาญนี่เป็นทุกข์ใหม่ สิ่งที่เราเผาผลาญในหัวใจนี้ เป็นทุกข์ ทุกข์นี้เกิดจากอะไร เกิดจากค้นหาความทะยานอยาก ตัณหานะ ตัณหาแต่ความทะยานอยากหรือ ค้นหาความผลึกก็มี ความผลึกเห็นไหม วิภวตัณหา สิ่งที่เราเผาผลาญนี่จะไปตามธรรมชาติของมัน เราก็คิดขวางมัน เราไม่ยอมเป็นไป เช่น สิ่งที่เราเผาผลาญไป

“สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็น อนัตตา”

นี่เป็นสัจจะความจริงของเขา แล้วเราผลึก เราไม่ต้องการให้เป็นสภาวะแบบนั้น เห็นไหม นี่ วิภวตัณหา เราไม่ยอมให้เป็นไปตามสภาวะแบบนั้น มันก็เป็นทุกข์อันหนึ่ง ทุกข์อันนี้เกิดขึ้นมาจาก หัวใจ ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ เห็นไหม ละด้วยอะไร ละด้วยอริยมรรค เทวดา อินทร์ พรหม ต่างๆ ก็ไม่รู้เรื่องอย่างนี้ เรื่องอริยสัจไม่มีใครรู้ได้ มีแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีแต่ครูบา อาจารย์ที่สิ้นกิเลสแล้วรู้สภาวะสิ่งนี้

เทวดา อินทร์ พรหม เห็นไหม เวลาเขาต้องการบุญกุศลของเรา เวลาสร้างเจดีย์ ถึงที่บรรจูประ
บรมสารีริกธาตุ เห็นไหม เขาต้องให้สิ่งนี้มาเฝ้า มารักษา เขาเฝ้าสงวนรักษา เขาได้บุญกุศลของเขา เขา
ทำเพื่อบุญกุศลของเขา แต่เราเป็นชาวพุทธ เห็นไหม เรากล่าวว่าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเกิดจากอะไร? พระพุทธเกิดจากตรัสรู้ธรรม พระสงฆ์
พระสงฆ์เกิดจากอะไร? เกิดจากตรัสรู้ธรรม ธรรมคืออะไร? ธรรมคือสัจจะความจริง สัจจะความจริง
นะ สัจจะความจริงเป็นสัจจะความจริง อริยสัจจะ

แต่ในปัจจุบันนี้เราไปสัจจะ เราไปจำข้อมูล มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้า เป็นธรรมของครูบาอาจารย์ของเรา แต่เราไม่เข้าถึงสัจจะความจริงของเรา เห็นไหม เราไปจำของ
เขามา เหมือนเราเดินผ่านทรัพย์สมบัติของคนอื่นไป เราเห็นของเขาหมดละ แต่ไม่ใช่เป็นของเรา

นี่ก็เหมือนกัน เราเกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วเรามีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน เรามีโอกาสได้ทำให้
สัจจะความจริงเกิดขึ้นมาจากในหัวใจของเรา แต่เราไม่คิดสภาวะแบบนั้น นี่ที่มันห่างไกลออกจาก
ศาสนาห่างไกลอย่างนี้ไง ห่างไกลออกไป เอาผู้เฝ้าไป เห็นไหม

คูตี เวลาเราไปกราบตู้พระไตรปิฎก เห็นไหม ว่ากราบนี้กราบเป็นกราบธรรม เราไม่ได้เปิดตู้
พระไตรปิฎก ไม่ได้เปิดหนังสืออ่านเลย ไม่ได้เปิดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาศึกษา
เลย แล้วศึกษาแล้วก็ศึกษาติดข้อมูลอีก ศึกษาเป็นแผนที่ดำเนินก็คิดในแผนที่ดำเนินอีก เราไม่ได้เข้าไป
ในพื้นที่จริง ในพื้นที่จริงคือหัวใจใจ คือความรู้สึกอันนี้ไง

ความรู้สึกของเราในหัวใจมันมีความรู้สึกไหม ถ้ามีความรู้สึก มันมีความเศร้าหมองไหม มันมี
ความส่องไสไหม มันมีความเป็นไปไหม ทำไมมันหม่นเวียนละ ทำไมไม่มีคงที่ ทำไมไม่มีความสุขอยู่
กับเราตลอดไป ทำไมความทุกข์ของเราเกิดขึ้นมา เกิดดับเกิดดับตลอดไป เห็นไหม มันเป็นอนิจจัง
ตลอดไป มันเป็นสัจจะความจริงอยู่ตลอดไป สัจจะความจริงอย่างนี้มันไม่สามารถให้ยับยั้งได้

แต่ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าจิตตั้งมั่น เห็นไหม เงินของเรา เราเก็บรักษาไว้อย่างดี เรา
ทำธุรกิจของเรา เงินมันจะพอกพูนขึ้นมา ใจก็เหมือนกัน ถ้าใจมันมีหลักเกณฑ์ของมัน มันมีความ

เคารพนับถือ นิธรรมเป็นใหญ่ เห็นใหม่ เราเคารพพ่อ เคารพแม่ เห็นใหม่ พ่อแม่ปู่ย่าตายาย เราเคารพผู้มีศีล ผู้มีศีลถ้าเป็นศีลนะ

ศีลกับทุศีลมันอยู่ใกล้ๆ กัน ทุศีลมันมีแต่กิริยามารยาทจากภายนอก แต่หัวใจมันทุศีล เห็นใหม่ ทุศีลจากภายใน มันเป็นทุศีล สิ่งที่ทุศีลมันก็ไม่มีประโยชน์กับใจดวงนั้น อยู่ที่อำนาจวาสนา กรรมของใคร สายบุญสายกรรมของใคร การเชื่อการศรัทธาของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ความเห็นความชอบไม่เหมือนกัน จริตนิสัยไม่เหมือนกัน การประพฤติปฏิบัติไม่เหมือนกัน

สิ่งที่ไม่เหมือนกันแต่เป้าหมายเหมือนกัน เป้าหมายคือความสุขเหมือนกัน เป้าหมายคือต้องการให้จิตนี้พ้นออกไปจากกิเลสเหมือนกัน ถ้าจิตนี้พ้นออกไปจากกิเลส มันจะเป็นความสุขอย่างยิ่ง ความสุขใดเท่ากับจิตสงบไม่มี หรือจะแบกหามขนาดไหนนะ คุณ คนที่เขาเข้าใจจะความจริง เขาจะแบกหามในร่างกายเขา แบกหามของไว้หนักขนาดไหน แต่หัวใจของเขาไม่ได้แบกหามเลย เห็นใหม่

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเรามีร่างกายอยู่ หัวใจมันแบกหามนะ เพราะอะไร เพราะเราต้องหาสิ่งนี้ มาจุนเจือมัน นี่เป็นเรื่องวัตถุนะ ศาสนวัตถุ สิ่งการก่อสร้างต่างๆ เป็นวัตถุ แต่เราสร้างขึ้นมากเพื่อเป็นนก เป็นรวงเป็นรัง เห็นใหม่ นกมันยังมีรังมืออยู่ของมันเลย นี่เราสร้างปัจจัยเครื่องอาศัย แต่ปัจจัยเครื่องอาศัย ไม่ใช่ให้มันแบกรับเป็นความทุกข์ใจ

ถ้าเราแบกรับเป็นความทุกข์นะ สร้างขึ้นมาต้องสถานะ ต้องสร้างขึ้นมาก ต้องพอใจกับเรา สร้างขึ้นมาเพื่อเกียรติเพื่อศักดิ์ศรี เห็นใหม่ เพื่อเกียรติเพื่อศักดิ์ศรีมันกดถ่วงเราขนาดไหน นี่แบกไว้บนบ่า แล้วก็ทุกข์ แบกไว้บนบ่าแล้วไม่ทุกข์ เพราะอะไร เพราะว่ามันเข้าใจจะความจริงของใจดวงนี้ เห็นใหม่

ทุศีลกับผู้มีศีลมันต่างกัน ต่างกันที่ว่าทุศีลมันก็กิริยามารยาทไปอย่างนั้น แต่มันต้องแสวงหาเพื่อเกียรติยศศักดิ์ศรีของมัน นี่เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมดเลย

แต่เราทำเพื่อธรรม เห็นใหม่ ทำเพื่อธรรมเพราะมันจำเป็นต้องอาศัย สิ่งที่อาศัยเราก็รักษาอาศัยเขาไป เราไปอย่างนั้นชั่วกาลชั่วเวลา เพื่ออะไร เพื่อมาศึกษามาค้นคว้าไป ชีวิตถ้ายังมีลมหายใจเข้าและ

ลมหายใจออก ยังมีชีวิตอยู่ เหมือนคนมีชีวิตอยู่มันจะเปิบอาหารได้ มันจะกินอะไรได้ มันยังมีโอกาสเจริญเติบโต มีการดำรงชีวิตอยู่ไปต่อไป

ชีวิตก็เหมือนกัน ถ้ามีชีวิตอยู่เพื่อการประพฤติกปฏิบัติ เห็นไหม เรายกขาชีวิตไว้ พยุงรักษาไว้เพื่ออะไร เพื่อคั่นคว่าอันนี้ คั่นคว่าสิ่งที่ขับเคลื่อน แรงขับเคลื่อน แรงขับเคลื่อนจิตคนละตัวนะ ตัวจิตมันตัวพลังงานเฉยๆ ตัวแรงขับเคลื่อนคือตัวบาปตัวบุญ มันตัวแรงขับเคลื่อน แล้วอาศัยบุญไปก่อน อาศัยแรงขับเคลื่อนที่ดีไปก่อน เพราะมันต้องอาศัยแรงขับเคลื่อนไปทั้งคู่ แรงขับเคลื่อนหนึ่งไปทางบวก แรงขับเคลื่อนหนึ่งไปทางลบ แรงขับเคลื่อนนี้ไปทางลบ ถ้าเรายกขาสิ่งนี้ขึ้นมา มันเป็นอำนาจวาสนาของคนที่ย้อนกลับมาตรงนี้ เพราะมันเห็นใจ

แรงขับเคลื่อนวัตถุต่างกัน แรงขับเคลื่อน เห็นไหม แรงขับเคลื่อนพลังงานนี้ ในไฟฟ้าพลังงานอันหนึ่ง แต่พลังงานนี้มันต้องเข้าไปใช้กำเนิดมาเป็นแรงงานปฐม เข้าไปในแรงงานต่างๆ เข้าไปในเครื่องจักรกลไกขึ้นมา มันจะเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา

จิตก็เหมือนกัน คิดคิดคิดชั่ว เห็นไหม คิดๆ เข้าไป ชั้นมันหมุนไปแล้ว สัญญาเกิดขึ้นแล้วความคิดเกิดขึ้นแล้ว ความคิดมาจากไหน? ความคิดมาจากพลังงาน แล้วพลังงานนี้มันมีวิชา มันไม่เข้าใจว่าพลังงานนี้เป็นพลังงานขับเคลื่อน ถ้ามันขับเคลื่อนดีก็ดีไป ถ้าขับเคลื่อนชั่วๆ ถ้าขับเคลื่อนชั่ว..

นี่ถึงต้องมีกรรมอะไร ต้องฝึกฝนมัน ต้องควบคุมใจของเราเอง ถ้าเราควบคุมใจเราเอง เราเป็นผู้ชนะเราเอง เห็นไหม นี่ความสงบเกิดจากตรงนี้ ความสงบเกิดจากข้างนอกเป็นไปไม่ได้ เพราะอะไร เพราะข้างนอกจะนิมนวลขนาดไหน แต่ในหัวใจมันดิ้นรนอยู่ มันก็ดิ้นรนประสามัน

ถ้ามีศีล ความปกติของใจ ถ้ามีทาน เห็นไหม ทานนี่คือเครื่องดำเนิน ทานคือการชักนำมา ชักนำให้เราคั่นคว่า ใ้เราสนใจ เพราะมันเป็นนามธรรมนะ สิ่งที่เป็นวัตถุ เวลาเพชรนิลจินดาไปช้อนตกหาย ยังหาไม่เจอเลย แต่ขณะที่ความรู้สึกนี้ไปหาที่ไหน นี่ความรู้สึกทุกข์สุข ความรู้สึกก็มีอยู่ เราก็รู้ว่ามันอยู่แล้วหาที่ไหน หาไม่เจอเพราะอะไร?

เพราะไม่มีศีล ไม่มีขอบเขต ศีลคือขอบรั้วของมัน ความรู้สึกถ้าปกติมันก็มีนะ ถ้าไม่ปกติมันก็คิดออกไป คิดออกไปมันก็หายไปแล้ว พอคิดออกไปไกลขนาดไหน คิดเทียบเคียงไปถึงดวงจันทร์ มันก็ไปถึงดวงจันทร์แล้วไม่เจอมัน แต่ถ้ามีศีลมาขอบไว้ เห็นไหม มันกระทบที่ศีล เขตรั้วมี พอเขตรั้วมีศีล สมาธิ เกิดคั่นคว่ำหามาเจอตัวเรา เจอแรงขับ

ถ้าเจอแรงขับ เจอตัวแก้ไขตัวแรงขับ ตัวแรงขับแก้ไขด้วยอะไร ด้วยมรรคญาณไง ถ้ามรรคญาณเกิดขึ้นเกิดอะไร? เกิดนิโรธ ความดับสนิทใจ ความดับสนิทของกิเลส แต่นิโรธของเขา นิโรธทางโลก นิโรธนี้ฉานสมาบัติ นิโรธพลังงานนี้มันดับไม่ได้ นิโรธนี้นิโรธเพื่อขับเคลื่อนไป นิโรธเป็นโลกีย์ปัญญา

นิโรธ โลกุตตรปัญญา นิโรธการดับ ดับพลังงานแรงขับใจ ดับนิโรธแล้วเหลืออะไร ก็เหลือจิต เหลือความรู้สึก เหลือความเป็นไป เหลืออาการอันนั้น เห็นไหม ถ้าอาการนั้นมันเกิดขึ้นมาเป็นความสุขของเรา เห็นไหม สิ่งที่เกิดขึ้น ความสุขนี้มันเป็นของใจ เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องของธรรม แล้วเรื่องของเทพ เรื่องของวิญญูะ มันเป็นเรื่องของวิญญูะ มันเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ แล้วเรื่องของธรรมนี้มันอยู่ที่ไหน แล้วเราเคลื่อนกันออกไป เห็นไหม เคลื่อนจากสัจจะความจริง เคลื่อนจากอริยสัจออกไปอะไรกันก็ไม่รู้

นี่ศาสนาเลื่อมเลื่อมอย่างนี้ เลื่อมเพราะพวกเราไม่เข้าใจ เลื่อมเพราะเราไปเชื่อเขา เชื่อการตลาด แล้วเราก็เป็นเหยื่อ เป็นเหยื่อนะ สิ่งนี้ในเรื่องของการเคารพกราบไหว้ เรื่องของสิ่งเคารพบูชา มันเป็นรูปเคารพใจ มันเป็นสมมุติอันหนึ่ง คุณติ เราไปวัดไปกราบพระพุทธรูป เห็นไหม เรากราบถึงใคร เรากราบถึงคุณธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรากราบถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ แต่เวลาคนไม่เข้าใจก็ไปกราบทองเหลือง ไปกราบอิฐ กราบหิน กราบปูน

แต่ถ้าเรากราบ คุณติ เวลาเรากราบพ่อแม่ เราไปกราบถึงใคร เราคิดถึงพ่อแม่เรา เราคิดถึงคุณงามความดีของพ่อแม่เราใช่ไหม เราคิดถึงพ่อแม่เลี้ยงดูเรามาใช่ไหม เราไม่ได้ไปกราบอิฐ หิน ปูนที่เขาสร้างทำสงฆ์ให้เราไปกราบกันหรอก

นี่ก็เหมือนกัน ศาสนามันเข้าไปอย่างนี้ เราเข้ากันไม่ถึง เข้ากันไม่ถึงแล้วเราก็จะเสื่อมออกไปๆ โลกเป็นอย่างนั้น ศาสนาเสื่อมเสื่อมอย่างนี้ เสื่อมเพราะเราเข้าไม่ถึงสัจจะความจริง ถ้าเราเข้าถึงสัจจะความจริงนะ สัจจะความจริงอยู่ที่ไหน ทุกอย่างเป็นวัตถุ ทุกอย่างไม่มีชีวิต ทุกอย่างอยู่ที่ความรู้สึก ทุกอย่างอยู่ที่กลางหัวใจ ทุกอย่างอยู่ที่การจับต้อง แล้วอันนี้พิสูจน์ได้ด้วยใจของเรา เอวัง